

فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال نهم، شماره دوم (پیاپی ۳۲)، تابستان ۱۳۹۹

شاپای چاپی ۲۱۳۱-۲۳۲۲ شاپای الکترونیکی ۴۷۶X-۲۵۸۸

<http://serd.khu.ac.ir>

صفحات ۸۸-۶۵

تحلیل پیامدهای اقتصادی الحاق روستاها به شهر همدان

یاسر محمدی*؛ استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.
آرزو ملازادگان؛ کارشناس ارشد توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.
زینب اسدپوریان؛ دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۰۶/۰۲

دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۱/۱۰

چکیده

هدف از این مطالعه، تحلیل پیامدهای اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی-کالبدی الحاق هشت روستای دره مرادیگ، فقیره (کوی محمدیه)، خضر، دیزج، حصار دیزج، مزقینه، حصار آقاشمس علی و حصار عبدل هادی (حصار امام) به شهر همدان بود. این تحقیق از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ گردآوری داده‌ها، پیمایشی است. همچنین به زعم کشف پیامدهای الحاق روستاها به شهر همدان، از نوع مطالعات اکتشافی بحساب می‌آید. جامعه آماری مطالعه شامل ساکنان هشت روستای الحاق شده به شهر همدان بود که با محاسبه فرمول کوکران، تعداد ۲۰۰ خانوار به عنوان جامعه نمونه انتخاب و به روش تصادفی با انتساب متناسب، نمونه‌گیری شدند. ابزار اصلی تحقیق پرسشنامه محقق ساخته بود که روایی آن با نظر اساتید و متخصصین مربوطه و پایایی آن نیز با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ به میزان بالای ۰/۷ تأیید شد. تحلیل داده‌ها در محیط نرم‌افزار SPSS20 انجام شد. نتایج تحلیل پیامدهای الحاق روستاها به شهر همدان نشان داد که این پیامدها در شانزده عامل کلی در سه بعد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی قابل دسته‌بندی بوده که مشتمل بر نه پیامد مثبت و هفت پیامد منفی است. پیامدهای "بهبود خدمات کالبدی و فضای زیست محیطی"، "بهبود وضعیت اشتغال و توان اقتصادی ساکنین" و "عدم تعادل فضایی شهری و پیامدهای منفی زیست محیطی" به عنوان مهم‌ترین پیامدهای الحاق روستا به شهر شناخته شدند. میزان پیامدهای مثبت الحاق روستاها به شهر ۴۶/۶۳ درصد و پیامدهای منفی الحاق روستاها به شهر ۲۴/۶۱ درصد بوده است و بیشترین پیامدهای منفی در زمینه کاهش کارکردهای روستایی مانند تولیدات کشاورزی بوده است.

واژگان کلیدی: الحاق روستا به شهر، پیامدهای اقتصادی، روستاهای پیراشهری، شهر همدان.

(۱) مقدمه

امروزه پایداری سکونت‌گاه‌های شهری و روستایی و جمعیت آن‌ها در جهان در حال توسعه به عنوان کلیدی‌ترین چالش قرن ۲۱ شناخته شده است (لینچ، ۲۰۰۵: ۳). استراتژی تبدیل و ارتقاء روستاها به شهرها در ایران بر پایه استراتژی یا نظریه UFRD یا تابع شهری در توسعه روستایی است. این نظریه، انتقال روستا به شهر را راهی برای توسعه معرفی کرده است. بر اساس این استراتژی، ارتقاء روستاهایی که دارای ظرفیت لازم برای تبدیل شدن به شهرها هستند راه حل اساسی برای توسعه روستایی است (زنگنه شهرکی، ۲۰۱۳: ۵۳۸). بر اساس پیش‌بینی‌ها، جمعیت شهری جهان به زودی به ۶/۲۹ میلیارد نفر خواهد رسید که ۶۹ درصد از کل جمعیت جهان را در سال ۲۰۳۰ تشکیل خواهند داد (سازمان ملل، ۲۰۱۰). بخش بزرگی از جمعیت شهری در مناطق پیراشهری زندگی می‌کنند؛ بنابراین چگونگی مدیریت پیراشهرنشینی به عنوان یکی از موضوعات کلیدی در برنامه‌ریزی فضایی و توسعه پایدار شهری در قرن بیست و یکم مطرح شده است (ژائو، ۲۰۱۳: ۶۸).

در طی سه دهه گذشته فرآیند گسترش شهرها با ترکیب روستاهای اطراف آن شروع شده است. مناطق روستایی حومه شهر در واقع به دلیل اینکه به عنوان بخشی از روستا در نظر گرفته نمی‌شوند، با مشکلات عدیده‌ای مواجه هستند. از طرفی نیز فرآیند الحاق این روستاها به شهر تبعات مثبت و منفی زیادی داشته است (کان، ۲۰۱۶: ۱). به طوریکه بسیاری از بررسی‌های محققان حاکی از این است که الحاق روستا به شهر به جهت ایجاد فرصت‌های شغلی بهتر و همچنین بهبود در عملکرد اجتماعی آن‌ها تأثیرات مثبت زیادی خواهد داشت (ژانگ و همکاران، ۲۰۰۳: ۹۳۳؛ سونگ و همکاران، ۲۰۰۸: ۳۲۷؛ وانگ و همکاران، ۲۰۰۹: ۹۷۰؛ لی و وو، ۲۰۱۳: ۹۴۶؛ هی، ۲۰۱۴: ۲۳)، فرآیندهای شهرنشینی را تسهیل و ادغام تدریجی مهاجران روستایی در جامعه شهری را کاهش می‌دهد (لیو و همکاران، ۲۰۱۰: ۱۴۳). از طرف دیگر عدم کنترل و نظارت پایین نهادهای دولتی در رسیدگی به روستاهای الحاق شده (تیان، ۲۰۰۸: ۳۰۲؛ وو و همکاران، ۲۰۱۳: ۱۹۳۲) نابرابری، محرومیت اجتماعی و تفکیک مکانی (ژانگ، ۲۰۱۱: ۴۸۱)، از جمله تبعات منفی الحاق روستا به شهر است که در این بین نقش دولت در کاهش اثرات منفی و نمود بیشتر اثرات مثبت مهم تلقی می‌شود (تانگ، ۲۰۱۵: ۷۴۱-۷۴۲). عدم تعادل در نظام سلسله مراتبی سکونتگاهی، توزیع مکانی نامتعادل جمعیت، دوگانگی بین نواحی روستایی

¹ . Lynch

² United Nations

³ . Zhao

⁴ . Kan

⁵ . Zhang et al

⁶ . Song et al

⁷ . Wang et al

⁸ . Li & Wu

⁹ . He

¹ . Liu et al 0

¹ . Tian 1

¹ . Wu et al 2

¹ . Zhang 3

¹ . Tang 4

و شهری، نادیده گرفته شدن منابع روستایی، تشدید مهاجرت روستاییان به شهرهای بزرگ، نظام مدیریتی متمرکز همراه با آثار نامطلوب اجرای رویکردهایی نظیر قطب رشد، سبب شد که راهبرد توسعه شهرهای کوچک که مبتنی بر توسعه از پایین به بالاست، در جهت اهداف توسعه شهری و روستایی، مطرح و در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های کشورها به ویژه کشورهای در حال توسعه مورد توجه قرار گیرد (قادرمرزی، ۱۳۸۳: ۱۵۰).

با توجه به الحاق روستاها به شهر، روستاهایی که طی سالیان درازی با حفظ روابط و پیوندهای متقابل در جوار شهرها به حیات خود ادامه دادند، امروزه به محله‌هایی از شهر تبدیل شده‌اند، اما این سکونتگاه‌ها به دلیل نداشتن همبستگی اجتماعی-فرهنگی و اقتصادی-کالبدی با شهر در عین همبستگی فیزیکی، محیط‌زیست متفاوتی را برای ساکنان به وجود می‌آورند و کیفیت محیط شهری متفاوتی دارند. از سوی دیگر شهرها به دلیل داشتن جمعیت رو به تزاید و تعامل فضایی و روابط عملکردی، همواره دگرگونی‌ها و تغییرات عمده‌ای را بر نواحی پیرامونی خود تحمیل می‌کنند که کشورهای در حال توسعه از جمله ایران با این مسئله مواجه هستند (قادرمرزی و همکاران، ۱۳۹۲: ۴۱؛ ابراهیم‌زاده و همکاران، ۱۳۸۹: ۴۷).

شهر همدان یکی از کلان‌شهرهای ایران در منطقه غربی و کوهستانی ایران و مرکز شهرستان و استان همدان است. این شهر در دامنه کوه الوند و در بلندای ۱۷۴۱ متری از سطح دریا واقع شده است. از لحاظ جمعیتی چهاردهمین شهر پرجمعیت ایران به‌شمار می‌آید که بنابر سرشماری سال ۱۳۹۵ جمعیت این شهر بالغ بر ۱۷۳۸۲۳۴ نفر بر کلیومتر مربع است. طبق نتایج بدست آمده از سال ۱۳۷۸-۱۳۸۵ تعداد هشت روستا به شهر همدان الحاق شده اند (سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۹۵) و مطالعه خاصی نیز در زمینه پیامدهای این الحاق صورت نگرفته است اما شواهد نشان می‌دهد که این پدیده موجب افزایش حاشیه‌نشینی و کاهش سطح اراضی کشاورزی در این روستاها شده و از طرفی نیز باعث افزایش بهره‌مندی از خدمات و رفاه شهری شده است. از آن‌جا که در آینده نیز تعدادی روستا در لیست الحاق به شهر وجود دارند، لذا مسأله اصلی این است آیا پدیده الحاق روستا به شهر یک پدیده مثبت یا منفی است و این که از زوایای خدمات شهرداری یا مسائل توسعه روستایی چه پیامدهایی برای روستاهای الحاق شده داشته است.

۲) مبانی نظری

ایده مطالعه و بررسی شهرها یا نقاط شهری کوچک، در دنیای تحقیقات علمی، شاید اولین بار با کار جانسون (۱۹۷۰) و بحث مراکز توسعه روستایی فانل (۱۹۷۶) آغاز گردید (فنی، ۱۳۸۲: ۱۶). بنابراین از دهه ۱۹۷۰ راهبرد توسعه شهرهای کوچک برای ایجاد یک الگوی عادلانه‌تر اقتصادی و فضایی هدایت شده مورد توجه محققان و برنامه‌ریزان قرار گرفت (لین، ۱۹۹۳: ۳۲۷). عدم تعادل در نظام سلسه مراتبی سکونتگاهی باعث توزیع مکانی نامتعادل جمعیت، دوگانگی بین نواحی روستایی و شهری، نادیده گرفته شدن منابع روستایی، تشدید مهاجرت روستاییان به شهرهای بزرگ، نظام متمرکز مدیریتی همراه با آثار

نامطلوب اجرای رویکردهایی نظیر قطب رشد، سبب شد که راهبرد توسعه شهرهای کوچک که مبتنی بر دیدگاه توسعه از پایین به بالاست، در جهت اهداف توسعه شهری، روستایی، منطقه‌ای و ملی مطرح و در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های کشورها به ویژه کشورهای در حال توسعه مورد توجه قرار گیرد (قادرمرزی، ۱۳۸۳: ۱۵۰).

الحاق و ادغام روستاهای پیرامونی در شهر با توجه به شرایط مکانی و زمانی، پیامدهای مثبت و منفی متعددی دارد:

پیامدهای الحاق روستا به شهر

پیامدهای تحولات سکونت‌گاه‌های روستایی ناشی از الحاق، عمدتاً موجب بروز مسائل متعددی در این روستاها شده است. گرچه روستاهای پیرامونی در فرایند الحاق به صورت کانون‌های جمعیت‌پذیر در می‌آیند، اما این افزایش جمعیت نه به سبب رشد طبیعی، بلکه به علت تصمیم‌سازی‌های اداری- دولتی و گسترش بی‌رویه محدوده‌های شهری و بروز پدیده‌های خزش و خورندگی بوده است. واقعیت این است که روند الحاق سکونت‌گاه‌های روستایی، نه تنها موجب حل مسایل و مشکلات پیشین این روستاها نشده، بلکه پیامدهای متعددی را فراروی آن‌ها و همچنین شهر قرار داده است که برخی از آن‌ها عبارتند از:

پیامدهای اقتصادی الحاق روستا به شهر

با توجه به مرور منابع انجام شده، مطالعاتی توسط سایر پژوهش‌گران انجام که در آن‌ها به بررسی سیاست و روند رو به افزایش از بین بردن فضاهای روستایی و تبدیل به مناطق شهری و به تبع آن پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و زست محیطی-کالبدی پرداخته‌اند؛ روند تبدیل روستا به شهر دارای پیامدهای مختلف اقتصادی است که می‌توان این پیامدها را به پیامدهای مثبت و منفی اقتصادی تقسیم کرد.

افزایش فرصت‌های شغلی و کاهش بیکاری بخصوص در زمینه ایجاد شغل‌های اداری، تجاری و خدماتی، تنوع فعالیت‌های اقتصادی، بهبود شرایط جذب نیروی جوان در بخش کشاورزی این مناطق، بهبود شرایط جذب فارغ‌التحصیلان در بخش کشاورزی این مناطق، ایجاد شرایط تبدیل فعالیت‌های سنتی به نوین در بخش کشاورزی، افزایش قدرت خرید ساکنان، کاهش وابستگی به مرکز شهر، دسترسی به کالاهای مورد نیاز در محل، آماده‌سازی امکانات لازم در محل، کاهش رفت و آمد به مرکز شهر، تنوع مشاغل ساکنان، بهبود وضعیت کشاورزان و دامداران، جذب گردشگران، تغییرات در اشتغال کشاورزی، علاقه زنان به فعالیت‌های صنایع دستی، افزایش درآمد ساکنان، افزایش درآمد، رونق اقتصادی در روستاهای پیرامونی، افزایش تقاضا برای زمین (فیروزنیا و همکاران، ۱۳۹۰؛ سیف‌الهی و همکاران، ۱۳۸۷؛

ضیاء توانا و انتخابی، ۱۳۸۶؛ قادرمزی، ۱۳۸۳؛ ایزدی خرامه، ۱۳۸۰؛ امیدی و همکاران، ۲۰۱۴؛ فوردویی و همکاران؛ ۲۰۱۱) از مهم‌ترین پیامدهای مثبت اقتصادی به شمار می‌روند.

تغییر جمعیت تولیدکننده به مصرف‌کننده، افزایش هزینه‌های زندگی، نامناسب بودن تعاملات اقتصادی، مشکلات اشتغال، مشکلات زمین و مسکن، مشکلات اداری و مدیریتی، مشکلات گردشگری و گذران اوقات فراغت، افزایش هزینه‌های دولت، ایجاد محدودیت برای برخی فعالیت‌های کشاورزی مانند پرورش دام و طیور در این روستاها، افزایش هزینه‌های مالیاتی، بروز بازار رقابتی و سوداگری، کاهش فعالیت‌های کشاورزی، تغییر در نوع اشتغال و حرکت به سمت فعالیت در بخش صنعت و خدمات، کاهش تولید در بخش کشاورزی و دامداری و کاهش انگیزه فعالیت در این دو بخش، نظیر کاهش فعالیت‌های کشاورزی، افزایش صنایع کاذب، تهدید امنیت غذایی (صفایی پور و همکاران، ۱۳۹۶؛ توکلی نیا و همکاران، ۱۳۹۴؛ کریمی و همکاران، ۱۳۹۳؛ فیروزنیا و همکاران، ۱۳۹۰؛ سیف الهی و همکاران، ۱۳۸۷؛ امیدی و همکاران، ۲۰۱۴؛ کیم^۱، ۲۰۱۲؛ تان^۲، ۲۰۱۱؛ ساتر تویت^۳، ۲۰۱۰؛ اف کلی^۴، ۱۹۹۸) نیز از جمله پیامدهای منفی اقتصادی هستند.

پیامدهای اجتماعی الحاق روستا به شهر

روند تبدیل روستا به شهر علاوه بر پیامدهای مختلف اقتصادی، دارای پیامدهای اجتماعی مثبت و منفی اجتماعی است.

تعداد انواع امکانات و خدمات شهری در سکونت‌گاه ادغامی نسبت به قبل از آن افزایش یافته و کیفیت ارائه اکثر خدمات، به ویژه خدمات اداری-اعتباری، ارتباطی و بهداشتی درمانی بهبود می‌یابد، میزان رضایت مندی ساکنین بعد از ادغام نسبت به قبل، افزایش می‌یابد و این امر بیش‌تر به دلیل بهبود کیفیت زندگی است. افزایش علاقه ساکنان به ماندن در محل سکونت فعلی و در نتیجه، تثبیت جمعیت و کاهش مهاجرت از این‌گونه روستاها، جذب جمعیت روستاهای مجاور و کاهش مهاجرت برون منطقه‌ای، توجه دولت و مقامات به شهر، امیدواری فارغ‌التحصیلان به آینده شغلی، تأمین نیازهای محلی، مشارکت محلی و مذهبی، بهبود خدمات امنیتی، وابستگی و دلبستگی به محل، افزایش دانش‌آموزان علاقه‌مند به تحصیل در محل، بهبود آموزش و پرورش و فرهنگ، دسترسی به خدمات کشاورزی، همکاری بین مقامات محلی و ملی، رضایت مسئولین شهرداری، مشارکت در توسعه محلی، رضایت از عملکرد شهرداری‌ها، افزایش سطح سواد و سرمایه اجتماعی، ایجاد اشکال جدیدی از تعامل فرهنگی (برقی و همکاران، ۱۳۹۰؛ فیروزنیا و همکاران، ۱۳۹۰؛ رضوانی و همکاران، ۱۳۸۹؛ سیف الهی و همکاران، ۱۳۸۷؛ ضیاء توانا و

1. Furdui

2. Kim

3. Tan

4. Satterthwaite

5. F. Killey

انتخابی، ۱۳۸۶؛ قادرمزی، ۱۳۸۳؛ امید و همکاران، ۲۰۱۴؛ تاوا، ۲۰۱۳) از پیامدهای مثبت اجتماعی هستند.

حاشیه‌نشینی، کاهش حس تعلق محیطی، از دست دادن شبکه رفاه اجتماعی، فردگرایی، تجاوز به هویت جامعه روستایی، توزیع نامتعادل درآمد و ثروت و ابقای مشکلات خاص جوامع روستایی، مهاجرپذیری، کاهش حس مکان، کاهش نرخ سواد، کاهش امنیت و افزایش بزهکاری، جرم و گسترش خشونت و ناهنجاری‌ها مختلف اجتماعی-فرهنگی، تغییر در سبک زندگی (توکلی نیا و همکاران، ۱۳۹۴؛ سعیدی و همکاران، ۱۳۹۳؛ فیروزنیا و همکاران، ۱۳۹۰؛ تان، ۲۰۱۱؛ ساترتویت، ۲۰۱۰؛ وو، ۲۰۰۸؛ اف کلی، ۱۹۹۸) نیز از پیامدهای منفی اجتماعی هستند.

پیامدهای زیست‌محیطی-کالبدی الحاق روستا به شهر

روند تبدیل روستا به شهر علاوه بر پیامدهای مختلف اقتصادی و اجتماعی، دارای پیامدهای زیست-محیطی-کالبدی نیز است که به پیامدهای مثبت و منفی زیست‌محیطی-کالبدی تقسیم کرد.

بهبود وضعیت زیرساخت‌های کالبدی، توسعه خدمات‌رسانی شهری، افزایش ساخت‌وساز، مدرن کردن فضای روستایی، بهبود وضعیت حمل و نقل؛ بهبود دسترسی به خدمات عمومی، تأسیسات زیر بنایی، ارتقای کیفیت کالبدی و محیطی روستا (صفایی پور و همکاران، ۱۳۹۶؛ ایزدی و نوذری، ۱۳۹۲؛ فیروزنیا و همکاران، ۱۳۹۰؛ سیسیلیا نو، ۲۰۱۲) پیامدهای مثبت زیست محیطی-کالبدی هستند.

گسستگی بافت فیزیکی؛ تغییرات کاربری زمین از کشاورزی به مسکونی و یا از چراگاه به تفریحی و منطقه شهری؛ مشکلات زیست‌محیطی و عدم وجود امکانات زیربنایی و رفاهی، بروز آلودگی‌های زیستی مانند آلودگی هوا، آلودگی آب و آلودگی صوتی، افزایش فاضلاب و زباله، شیوع بیماری‌ها و ترافیک، تخریب اراضی کشاورزی، تداخل بافت‌های صنعتی و مسکونی و عدم تعادل فضایی، تهدید منابع و زمین-های روستایی، افزایش واحدهای مسکونی (رشد و گسترش افقی بی‌رویه و نامتعادل شهری، گسترش ساخت‌وسازهای فاقد استانداردهای شهری، کاهش سرانه کاربری‌ها، نارسایی در ارائه خدمات شهری به خصوص جمع‌آوری زباله‌ها و دفع غیراصولی آن‌ها (صفایی پور و همکاران، ۱۳۹۶؛ توکلی نیا و همکاران، ۱۳۹۴؛ سعیدی و همکاران، ۱۳۹۳؛ کریمی و همکاران، ۱۳۹۳؛ فیروزنیا و همکاران، ۱۳۹۰؛ ضیاء توانا و انتخابی، ۱۳۸۶؛ تاوا، ۲۰۱۳؛ کیم، ۲۰۱۲؛ فوردویی و همکاران، ۲۰۱۱؛ ساترتویت، ۲۰۱۰؛ وو، ۲۰۰۸؛ لیمرت و مارستون^۳، ۲۰۰۵) از مهمترین پیامدهای منفی زیست‌محیطی-کالبدی به شمار می‌روند. بدین ترتیب در زمینه پیامدهای الحاق روستا به شهر مطالعات داخلی و خارجی متعددی صورت گرفته که در این بخش به خلاصه‌ای از این مطالعات اشاره شده است (جدول ۱).

1. Thuo

2. Siciliano

3. Lehmert and Marston

جدول ۱. مرور ادبیات در زمینه پیامدهای مثبت و منفی الحاق روستا به شهر

پیامدهای منفی	پیامدهای مثبت	محقق و سال انجام
کاهش تولید در بخش کشاورزی و دامداری، کاهش انگیزه فعالیت در این دو بخش، تغییر وسیع کاربری از کشاورزی به مسکونی و تجاری	بهبود دسترسی به خدمات عمومی، تأسیسات زیر بنایی، ارتقای کیفیت کالبدی و محیطی روستا	صفایی پور و همکاران (۱۳۹۶)
تأثیر منفی در بعد اقتصادی و عدم تأثیر در کاهش مهاجرت و بیکاری	تأثر مثبت در ابعاد اجتماعی و محیطی بهبود در میزان دسترسی ساکنان این شهر و روستاهای تحت نفوذ آن به خدمات	جهانشاهی و همکاران (۱۳۹۶)
تغییر کاربری، رشد صنعت، رشد جمعیت و سوداگری زمین سبب بروز پیامدهای زیست محیطی (نظیر آلودگی‌های آب، هوا، فرونشست، بیماری و ترافیک)، اقتصادی (نظیر کاهش فعالیت‌های کشاورزی، افزایش کارخانه‌ها و صنایع مبلمان و صنایع کاذب)، اجتماعی (نظیر مهاجرپذیری، کاهش حس مکان، کاهش نرخ سواد در مردان) و کالبدی (نظیر تداخل کاربری‌های صنعتی و مسکونی، کاهش اراضی کشاورزی، افزایش واحدهای مسکونی) شده‌اند.	----	توکلی نیا و همکاران (۱۳۹۴)
افزایش هزینه‌های زندگی و رواج بورس بازی	کاهش مهاجرفرستی و افزایش مهاجرپذیری، افزایش زمان اوقات فراغت و افزایش مشارکت مردم	شاطریان و همکاران (۱۳۹۳)
رشد و گسترش بی‌رویه و نامتعادل شهری، گسترش ساخت و سازهای فاقد استانداردهای شهری و بروز پدیده حاشیه نشینی، کاهش سرانه کاربری‌ها، نارسایی در ارائه خدمات شهری به خصوص جمع‌آوری زباله‌ها و دفع غیر اصولی آن‌ها	----	سعیدی و همکاران (۱۳۹۳)
----	بهبود کارکردهای خدماتی، ایجاد تحولات مثبت در تعاملات شهر و روستا و بهبود وضعیت حمل و نقل	ایزدی و نوذری (۱۳۹۲)
----	بهبود ارائه خدمات به ساکنین، افزایش امید به زندگی در ساکنین و افزایش میزان رضایت از محل زندگی	برقی و همکاران (۱۳۹۰)
----	از لحاظ بعد اقتصادی ادغام روستا در شهر در افزایش فرصت‌های شغلی و کاهش بیکاری بخصوص در زمینه‌های ایجاد شغل‌های اداری، تجاری و خدماتی بسیار مؤثر بوده و منجر به افزایش تعداد شغل و شاغلین نسبت به قبل از ادغام سکونت‌گاه‌ها شده است. همچنین از لحاظ بعد کالبدی هرچه مدت زمان بیش‌تری از ادغام روستا در شهر بگذرد، تعداد انواع امکانات و خدمات شهری در سکونت‌گاه ادغامی نسبت به قبل از آن افزایش یافته و کیفیت ارائه اکثر خدمات، بویژه خدمات اداری _ اعتباری و بهداشتی درمانی، بهبود یافته است. از لحاظ بعد اجتماعی نیز میزان رضایت‌مندی ساکنین بعد از ادغام نسبت به قبل افزایش یافته است و این امر بیش‌تر بدلیل بهبود کیفیت زندگی می‌باشد.	فیروزنیا و همکاران (۱۳۹۰)
جابه جایی دامداران به دلیل محدودیت نگهداری دام، افزایش سهم جمعیت شهری کشور و	ایجاد شرایط تبدیل فعالیت‌های سنتی به نوین در بخش کشاورزی	سیف الهی و همکاران (۱۳۸۷)
تبدیل اراضی زراعی و جنگلی به فضاهای مسکونی،	ایجاد اشتغال غیر کشاورزی، خدمات تجاری و بهداشتی	ضیاء توانا و

اداری و تجاری	انتخابی (۱۳۸۶)
بیشترین تأثیر منفی بعد اقتصادی در شاخص‌های مربوطه شامل: افزایش هزینه‌های مالیاتی، کاهش در چراگاه و سختی نگه داشتن دام در محدوده شهرستان می‌باشد.	امیدی و همکاران (۲۰۱۳) فرآیند تبدیل روستا به شهر دارای بیشترین اثرات در بعد اجتماعی از قبیل: بهبود خدمات سلامت، خدمات ارتباطی و امکانات ایمنی اقامتی است. همچنین بیشترین تأثیر مثبت بعد اقتصادی در شاخص‌های مربوطه عبارتند از: افزایش خرید در اطراف روستای مورد مطالعه، کاهش وابستگی به مرکز شهرستان و دسترسی به کالاهای مورد نیاز در محل می‌باشد
شکست برنامه‌ریزی‌های کاربری اراضی به دلیل اجرا نکردن قوانین و مقررات، مشارکت نداشتن مردم محلی در فرایند برنامه‌ریزی	کلیمن و همکاران ^۱ (۲۰۱۷)
ناهمگونی فضایی به دلیل گسترش شهری در منطقه	تیان و همکاران ^۲ (۲۰۱۷)
	کان ^۳ (۲۰۱۶) نقش مهم و مثبت ساختارهای قدرت و نهادهای دولتی در تبدیل روستا به شهر در چین
از بین رفتن مناظر طبیعی و کاهش جذابیت مناطق روستایی و گسیخته و بی‌قاعده شدن منطقه	تان و همکاران ^۴ (۲۰۱۴)
تغییر در کشاورزی و کاربری اراضی	تاو (۲۰۱۳) ایجاد اشکال جدیدی از تعامل فرهنگی
تهدید منبع و زمین‌های روستایی، تغییر در نوع اشتغال و حرکت به سمت فعالیت در بخش صنعت و خدمات، رها شدن کشاورزی	کیم (۲۰۱۲) افزایش قیمت زمین
	لانگ و همکاران ^۵ (۲۰۱۱) تغییرات بنیادی در ساختار صنعتی مناطق، ساختار اشتغال و الگوهای بهره‌وری از زمین
----	سیسیلیا نو (۲۰۱۲) مدرن کردن فضای روستایی، از بین بردن نابرابری بین روستا و شهر و بالا بردن استاندارد زندگی در روستا
از بین رفتن زمین‌های کشاورزی	فوردوی و همکاران (۲۰۱۱) افزایش تقاضا برای زمین
از دست دادن شبکه رفاه اجتماعی، بروز بازاری رقابتی و سوداگری زمین، تهدید امنیت غذایی	تان و همکاران (۲۰۱۱) ----
از دست دادن زمین‌های روستایی، تغییر در سبک زندگی، تهدید امنیت غذایی، کاهش فعالیت کشاورزی	ساتر تویت (۲۰۱۰) ----
بروز آلودگی‌های زیستی، تجاوز به هویت جامعه روستایی، مضاعف شدن مشکلات روستاییان، کاهش عامل مهم زمین‌های کشاورزی	وو (۲۰۰۸) ----

1 . Kleemann et al

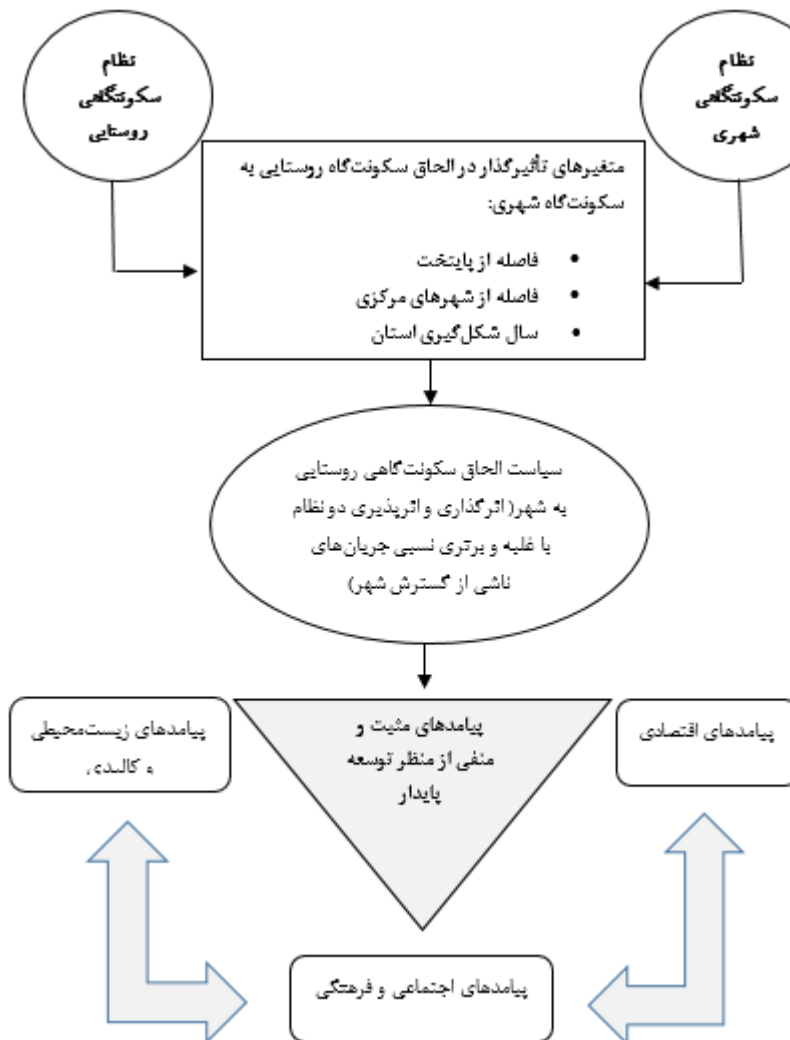
2 . Tian

3 . Kan

4 . Tan et al

5 . Long et al

بر پایه بررسی مبانی نظری و پیشینه تحقیق و مجموع اطلاعات و دیدگاه‌های اندیشمندان می‌توان مدل مفهومی تحقیق را طراحی کرد. در هر تحقیق این مدل روابط بین متغیرها و جهت کاری تحقیق را نشان خواهد داد (شکل ۱).

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

۳ روش تحقیق

این تحقیق از نظر ماهیت، از نوع پژوهش‌های کمی و از نظر هدف جزء تحقیقات کاربردیست که گردآوری داده‌ها به شکل میدانی انجام شده است. جامعه آماری این تحقیق شامل تمامی خانوارهای هشت روستای الحاقی به شهر همدان در سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۸ بود که عبارت بودند از دره مرادیگ، فقیره (کوی محمدیه)، خضر، دیزج، حصار دیزج، مزقینه، حصار آفشمس علی و حصار عبدالهادی. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران حدود ۲۰۰ خانوار روستایی محاسبه شد. انتخاب نمونه‌ها با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی با انتساب متناسب بود. برای تحلیل داده‌ها از تحلیل عاملی اکتشافی در محیط

نرم افزار SPSS استفاده شد. به منظور تعیین روایی پرسشنامه، پرسشنامه با معرفی مختصری از اهداف و رسالت پژوهش در اختیار اساتید قرار گرفت و با نظرات اصلاحی آنها، پرسشنامه نهایی تدوین شد. همچنین پایایی بخش‌های مختلف پرسشنامه به محاسبه ضریب آلفای کرونباخ مورد تأیید قرار گرفت (جدول ۲).

جدول ۲. مقادیر آلفای کرونباخ متغیرهای اصلی تحقیق

ردیف	متغیر	مقدار ضریب آلفای کرونباخ
۱	پیامدهای مثبت اقتصادی	۰/۸۹
۲	پیامدهای منفی اقتصادی	۰/۶۶
۳	پیامدهای مثبت اجتماعی	۰/۷۶
۴	پیامدهای منفی اجتماعی	۰/۶۴
۵	پیامدهای مثبت زیست محیطی-کالبدی	۰/۹۰
۶	پیامدهای منفی زیست محیطی-کالبدی	۰/۶۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

۴) یافته‌های تحقیق

تعیین ضریب اهمیت پیامدهای الحاق روستاهای واقع در حریم به محدوده شهر همدان از منظر توسعه پایدار

در این بخش از پژوهش برای تعیین ضریب اهمیت از معیار ضریب تغییرات استفاده شده است. بطوریکه هر چه ضریب تغییرات کوچکتر باشد بیانگر اهمیت بیشتر پیامدهای ایجاد شده است.

الف. پیامدهای مثبت اقتصادی

نتایج مطالعه نشان داد که مهم‌ترین پیامد اقتصادی متأثر از الحاق روستاهای واقع در حریم به محدوده شهر همدان "افزایش قیمت اراضی زراعی و باغی" است و پس از آن گویه‌های "افزایش قیمت املاک شخصی مانند زمین و مسکن" و "افزایش امکان عرضه تولیدات کشاورزی به خارج از روستا و به سایر شهرها" به ترتیب با ضریب تغییرات ۰/۳۲۱، ۰/۳۲۱۳ و ۰/۳۶۱ می‌باشند. کم‌ترین مقدار مربوط به پیامدهای مثبت در مورد "افزایش تعداد مشاغل برای ساکنان" و "افزایش قدرت خرید ساکنان برای تأمین نیازهای مصرفی خانواده" به ترتیب با ضریب تغییرات ۰/۵۳۵ و ۰/۵۰۳ است (جدول ۳).

جدول ۳. رتبه‌بندی پیامدهای مثبت اقتصادی الحاق روستاهای واقع در حریم به محدوده شهر همدان

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	پیامدهای مثبت اقتصادی
۱	۰/۳۲۱	۱/۱۵	۳/۵۹	افزایش قیمت اراضی زراعی و باغی
۲	۰/۳۲۱۳	۱/۲۱	۳/۷۷	افزایش قیمت املاک شخصی مانند زمین و مسکن
۳	۰/۳۶۱	۰/۹۹	۲/۷۴	افزایش امکان عرضه تولیدات کشاورزی به خارج از روستا و به سایر شهرها
۴	۰/۳۶۸	۱/۰۸	۲/۹۴	افزایش تغییر کشت محصولات سنتی به کشت محصولات مناسب برای بازار فروش شهری
۵	۰/۳۷۷	۱/۳۱	۳/۴۸	افزایش تعداد واحدهای تجاری (خواروبار فروشی، فروشگاه مصالح، لوازم خانگی) در منطقه
۶	۰/۳۸۴	۱/۲۹	۳/۳۶	افزایش تعداد معاملات زمین و مسکن
۷	۰/۳۹۰	۱/۲۸	۳/۲۹	افزایش میزان تقاضا برای زمین ساکنین
۸	۰/۴۱۳	۱/۱۹	۲/۸۷	افزایش دسترسی به بازار فروش محصولات کشاورزی
۹	۰/۴۱۴	۱/۲۷	۳/۰۷	افزایش امکان تهیه و خرید مایحتاج از خود منطقه
۱۰	۰/۴۲۰	۱/۲۸	۳/۰۵	افزایش میزان اشتغال زنان
۱۱	۰/۴۴۳	۱/۲۲	۲/۷۵	افزایش تنوع مشاغل و فعالیتهای اقتصادی ساکنین
۱۲	۰/۴۵۳	۱/۱۹	۲/۶۳	افزایش رونق بازار فروش محصولات کشاورزی در اطراف روستا
۱۳	۰/۴۵۴	۱/۱۶	۲/۵۷	افزایش تعداد واحدهای تولیدی (دامداری‌ها و مرغداری‌های صنعتی، کارگاه‌های تولیدی و ...)
۱۴	۰/۴۶۱	۱/۱۱	۲/۴۱	افزایش میزان سرمایه گذاری در واحدهای تولیدی
۱۵	۰/۴۶۷	۱/۰۳	۲/۲۲	افزایش میزان درآمد سالانه ساکنان
۱۶	۰/۴۷۴	۱/۱۳	۲/۳۹	افزایش جذب نیروی کار مازاد بخش کشاورزی در بخش‌های صنعتی
۱۷	۰/۴۸۴	۱/۲۹	۲/۶۸	افزایش جذب نیروی کار مازاد بخش کشاورزی در بخش‌های خدماتی
۱۸	۰/۴۸۷	۱/۱۵	۲/۳۷	افزایش فروش تولیدات روستایی مانند لبنیات محلی، مرغ و تخم مرغ محلی در شهر
۱۹	۰/۴۹۱	۱/۱۱	۲/۲۶	افزایش میزان اشتغال جوانان
۲۰	۰/۴۹۴	۱/۲۲	۲/۴۸	افزایش ورود گردشگر و میزان خرید توسط آنان
۲۱	۰/۴۹۴۳	۱/۴۴	۲/۹۲	کاهش میزان بیکاری ساکنین
۲۲	۰/۵۰۳	۱/۱۶	۲/۳۰	افزایش قدرت خرید ساکنان برای تأمین نیازهای مصرفی خانواده (خوراک، پوشاک، ...)
۲۳	۰/۵۳۵	۱/۲۲	۲/۲۸	افزایش تعداد مشاغل برای ساکنان

دامنه متغیرها: کم‌تر شده (۱)، تا حدی کم‌تر شده (۲)، تغییری نکرده (۳)، تا حدی افزایش یافته (۴) و به شدت افزایش یافته (۵)

ب. پیامدهای منفی اقتصادی

نتایج مطالعه نشان داد که مهم‌ترین پیامد منفی متأثر از الحاق روستاهای واقع در حریم به محدوده شهر همدان، "افزایش قیمت زمین و مسکن برای ساکنینی که مالک نیستند" است. پس از آن "افزایش تغییر از جامعه تولیدکننده به یک جامعه مصرف‌کننده" و "افزایش بروز بازار رقابتی و سوداگری زمین" به ترتیب با ضریب تغییرات ۰/۲۴۵، ۰/۲۶۶ و ۰/۲۷۰ می‌باشند. کم اهمیت‌ترین پیامدهای منفی نیز شامل "کاهش خود کفایی ساکنین در تولید برخی مایحتاج زندگی از طریق کشاورزی" و "کاهش تعداد افراد شاغل در بخش کشاورزی" به ترتیب با ضریب تغییرات ۰/۵۱۵ و ۰/۴۷۲ بود (جدول ۴).

جدول ۴. رتبه‌بندی پیامدهای منفی اقتصادی الحاق روستاهای واقع در حریم به محدوده شهر همدان

رتبه	ضرب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	پیامدهای منفی اقتصادی
۱	۰/۲۴۵	۱/۰۵	۴/۲۷	افزایش قیمت زمین و مسکن برای ساکنینی که مالک نیستند (اجاره بها، خرید خانه)
۲	۰/۲۶۶	۱/۰۱	۳/۸۱	افزایش تغییر از یک جامعه تولیدکننده به یک جامعه مصرف‌کننده
۳	۰/۲۷۰	۱/۰۴	۳/۸۵	افزایش بروز بازار رقابتی و سوداگری زمین (دلالی زمین)
۴	۰/۲۹۵	۱/۰۶	۳/۶۲	افزایش تغییر شغل ساکنان از مشاغل مولد مانند کشاورزی و باغداری به مشاغل خدماتی
۵	۰/۲۹۷	۱/۱۹	۴/۰۰	افزایش هزینه های مالیاتی
۶	۰/۳۱۸	۱/۱۴	۳/۶۰	افزایش دست کشیدن برخی افراد از شغل کشاورزی و خروج از آن
۷	۰/۳۲۹	۱/۳۰	۳/۹۶	افزایش میزان هزینه‌های عمومی زندگی ساکنان
۸	۰/۳۴۸	۱/۲۳	۳/۵۵	افزایش تصرف برخی اراضی ساکنین توسط دولت برای ارائه خدمات عمومی
۹	۰/۴۰۰	۱/۳۸	۳/۴۵	افزایش مشاغل کاذب مانند دستفروشی ساکنین
۱۰	۰/۴۳۲	۰/۹۶	۲/۲۴	کاهش سطح زیر کشت و تولیدات محصولات کشاورزی و باغی
۱۱	۰/۴۷۰	۰/۹۷	۲/۰۷	کاهش نگهداری و پرورش دام و طیور در محدوده شهر
۱۲	۰/۴۷۲	۱/۰۳	۲/۱۸	کاهش تعداد افراد شاغل در بخش کشاورزی
۱۳	۰/۵۱۵	۰/۹۸	۱/۹۱	کاهش خودکفایی ساکنین در تولید برخی مایحتاج زندگی از طریق کشاورزی

دامنه متغیرها: کم‌تر شده (۱)، تا حدی کم‌تر شده (۲)، تغییری نکرده (۳)، تاحدی افزایش یافته (۴) و به شدت افزایش یافته (۵)

ج. پیامدهای مثبت اجتماعی

نتایج مطالعه نشان داد که مهم‌ترین پیامد مثبت اجتماعی متأثر از روند الحاق روستاهای واقع در حریم به محدوده شهر همدان، "افزایش کیفیت ارائه خدمات ارتباطی و دسترسی" است. پس از آن "افزایش آگاهی و دانش عمومی اهالی" و "افزایش کیفیت ارائه خدمات انتظامی و قضایی" به ترتیب با ضریب تغییرات ۰/۳۲۸، ۰/۳۴۱ و ۰/۳۶۴ می‌باشند. کمترین مقدار مربوط به پیامدهای مثبت اجتماعی مربوط به "افزایش سطح سواد ساکنان بویژه زنان" و "افزایش کیفیت ارائه خدمات مالی و اعتباری بانک-ها" به ترتیب با ضریب تغییرات ۱/۳۳۵ و ۱/۱۵۵ است (جدول ۵).

جدول ۵. رتبه‌بندی پیامدهای مثبت اجتماعی الحاق روستاهای واقع در حریم به محدوده شهر همدان

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	پیامدهای مثبت اجتماعی
۱	۰/۳۲۸	۱/۱۵	۳/۵۲	افزایش کیفیت ارائه خدمات ارتباطی و دسترسی
۲	۰/۳۴۱	۱/۱۱	۳/۲۶	افزایش آگاهی و دانش عمومی اهالی نسبت به محیط زندگی خود
۳	۰/۳۶۴	۱/۲۴	۳/۴۰	افزایش کیفیت ارائه خدمات انتظامی و قضایی (امنیت عمومی، دسترسی به مراکز قضایی...)
۴	۰/۳۹۷	۱/۱۷	۲/۹۵	افزایش کیفیت زندگی ساکنان
۵	۰/۴۰۳	۱/۲۵	۳/۱۲	افزایش کیفیت ارائه خدمات آموزشی و دسترسی به آن (کتابخانه، نشریات) در منطقه
۶	۰/۴۳۱	۱/۳۴	۳/۱۳	افزایش جذب جمعیت روستاهای مجاور
۷	۰/۴۳۵	۱/۱۸	۳/۷۳	افزایش کیفیت ارائه خدمات کشاورزی و ترویجی
۸	۰/۴۴۱	۱/۱۶	۲/۶۳	افزایش روحیه مشارکت و همکاری بین مردم در تهیه و اجرای طرح های عمرانی
۹	۰/۴۵۱	۱/۱۲	۲/۴۸	افزایش توجه دولت و مقامات
۱۰	۰/۴۵۴	۱/۰۸	۲/۳۸	افزایش میزان رضایت ساکنان از محل سکونت خود
۱۱	۰/۴۶۰	۱/۳۸	۳/۰۰	افزایش میزان علاقه به علم و تحصیل در میان جوانان منطقه
۱۲	۰/۴۶۱	۱/۲۳	۲/۷۷	افزایش امیدواری به بهبود شرایط در آینده (امید به زندگی)، توسعه و آبادانی شهر
۱۳	۰/۴۶۶	۱/۲۳	۲/۶۵	افزایش حس تعلق و دلبستگی به محیط زندگی خود
۱۴	۰/۴۷۳	۱/۱۸	۲/۵۰	افزایش همکاری میان مقامات محلی با مسئولین و نهادهای دولتی
۱۵	۰/۴۸۵	۱/۳۲	۲/۷۲	افزایش تمایل به ماندگاری در محل سکونت (تثبیت جمعیت، عدم تمایل به مهاجرت)
۱۶	۰/۴۹۸	۱/۱۹	۲/۳۹	بهبود روابط مردم محل و کمک به یکدیگر در حل مشکلات
۱۷	۰/۸۴۵	۲/۹۱	۳/۴۵	افزایش تعداد واحدهای خدماتی (دفاتر خدمات مسافرتی و گردشگری، پایانه‌های حمل مسافر...)
۱۸	۱/۰۹۷	۳/۹۸	۳/۶۳	افزایش کیفیت ارائه خدمات بهداشتی و درمانی
۱۹	۱/۱۵۵	۳/۸۸	۳/۳۶	افزایش کیفیت ارائه خدمات مالی و اعتباری بانکها
۲۰	۱/۳۳۵	۵/۲۷	۳/۹۵	افزایش سطح سواد ساکنان بویژه زنان

دامنه متغیرها: کم تر شده (۱)، تا حدی کم تر شده (۲)، تغییری نکرده (۳)، تاحدی افزایش یافته (۴) و به شدت افزایش یافته (۵)

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

د. پیامدهای منفی اجتماعی

نتایج مطالعه نشان داد که مهم‌ترین پیامد منفی اجتماعی متأثر از روند الحاق روستاهای واقع در حریم به محدوده شهر همدان، گویه "افزایش قوانین و مقررات ساخت و ساز شهری و سخت‌گیری در دادن مجوزها" است. پس از آن گویه‌های "افزایش بی‌اعتمادی به مسئولان در انجام صحیح وظایف خود" و "افزایش تغییر الگوی مصرف ساکنان به سمت مصرف‌گرایی تا مولد بودن" به ترتیب با ضریب تغییرات ۰/۲۶۵، ۰/۳۱۹ و ۰/۳۳۲ می‌باشند. کم‌ترین مقدار مربوط به پیامدهای منفی در مورد گویه‌های "افزایش تغییر در نگرش و سبک زندگی ساکنان به سمت تجمل‌گرایی" و "افزایش نامتعادل شدن شهر از نظر سطح فرهنگ" به ترتیب با ضریب تغییرات ۱/۱۸۹ و ۰/۸۸۴ است (جدول ۶).

جدول ۶. رتبه‌بندی پیامدهای منفی اجتماعی الحاق روستاهای واقع در حریم به محدوده شهر همدان

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	پیامدهای منفی اجتماعی
۱	۰/۲۶۵	۱/۰۸	۴/۰۹	افزایش قوانین و مقررات ساخت و ساز شهری و سختگیری در دادن مجوزها
۲	۰/۳۱۹	۱/۲۰	۳/۷۸	افزایش بی‌اعتمادی به مسئولان در انجام صحیح وظایف خود
۳	۰/۳۳۲	۱/۱۶	۳/۵۰	افزایش تغییر الگوی مصرف ساکنان به سمت مصرف‌گرایی تا مولد بودن
۴	۰/۳۳۸	۱/۲۴	۳/۶۶	افزایش تردد افراد غیر بومی به روستا
۵	۰/۳۴۳	۱/۲۱	۳/۵۳	افزایش میزان حاشیه نشینی و نابسامانی‌های اجتماعی درون منطقه و اطراف آن
۶	۰/۳۷۵	۱/۲۵	۳/۳۵	افزایش از هم پاشیدن فرهنگ بومی روستا در مواجهه با فرهنگ‌های غیربومی
۷	۰/۳۸۴	۱/۳۴	۳/۵۱	افزایش شکاف درآمدی بین ساکنان (اختلاف طبقاتی در درآمد ساکنین)
۸	۰/۳۹۵	۱/۳۰	۳/۳۱	افزایش ازدحام جمعیت و بروز مشکلات خدمات رسانی مناسب به ساکنان
۹	۰/۴۸۲	۱/۲۳	۲/۵۶	افزایش هویت جامعه روستایی
۱۰	۰/۸۱۰	۲/۵۶	۳/۱۷	افزایش تهدید امنیت اجتماعی مانند بزهکاری‌ها، دزدی‌ها، جرم و خشونت‌ها
۱۱	۰/۸۸۴	۳/۱۵	۳/۵۷	افزایش نامتعادل شدن شهر از نظر سطح فرهنگ
۱۲	۱/۱۸۹	۵/۲۳	۴/۴۰	افزایش تغییر در نگرش و سبک زندگی ساکنان به سمت تجمل‌گرایی

دامنه متغیرها: کم‌تر شده (۱)، تا حدی کم‌تر شده (۲)، تغییری نکرده (۳)، تاحدی افزایش یافته (۴) و به شدت افزایش یافته (۵)

و. پیامدهای مثبت زیست محیطی و کالبدی

نتایج مطالعه نشان داد که مهم‌ترین پیامد مثبت زیست محیطی و کالبدی متأثر از روند الحاق روستاهای واقع در حریم به محدوده شهر همدان، گویۀ "بهبود وضعیت دسترسی به خدمات زیرساختی مانند آب، برق، گاز و تلفن" است. پس از آن گویه‌های "بهبود وضعیت زیرساخت‌های ارتباط الکترونیکی مانند دسترسی به اینترنت" و "بهبود وضعیت شبکه فاضلاب و سامانه جمع‌آوری و دفع زباله‌ها" به ترتیب با ضریب تغییرات ۰/۲۳۸، ۰/۲۷۸۴ و ۰/۲۷۸۹ می‌باشند. کم‌ترین مقدار مربوط به پیامدهای مثبت در مورد گویه‌های "افزایش میزان ساخت و سازها و گسترش فیزیکی فضا" و "بهبود وضعیت فضای سبز و دسترسی به امکانات گذران اوقات فراغت" به ترتیب با ضریب تغییرات ۰/۳۸۳ و ۰/۳۵۸ است (جدول ۷).

جدول ۷. رتبه‌بندی پیامدهای مثبت زیست محیطی و کالبدی الحاق روستاهای واقع در حریم به محدوده شهر همدان

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	پیامدهای مثبت زیست محیطی و کالبدی
۱	۰/۲۳۸	۰/۹۵	۴/۰۰	بهبود وضعیت دسترسی به خدمات زیرساختی مانند آب، برق، گاز و تلفن
۲	۰/۲۷۸۴	۱/۰۵	۳/۸۰	بهبود وضعیت زیرساخت‌های ارتباط الکترونیکی مانند دسترسی به اینترنت
۳	۰/۲۷۸۹	۱/۰۳	۳/۷۲	بهبود وضعیت شبکه فاضلاب و سامانه جمع‌آوری و دفع زباله‌ها
۴	۰/۲۸۳	۱/۰۱	۳/۵۸	افزایش قانونمند شدن ساخت و سازها و رعایت استانداردهای لازم توسط ساکنان
۵	۰/۲۸۷	۱/۰۴	۳/۶۳	افزایش کیفیت مسکن از نظر مصالح و تجهیزات و وضعیت عمرانی
۶	۰/۳۰۲	۱/۱۲	۳/۷۲	بهبود وضعیت دسترسی به آب آشامیدنی تصفیه شده بهداشتی
۷	۰/۳۰۷	۱/۱۱	۳/۶۲	افزایش کیفیت خدمات ارگان‌های حمل و نقل عمومی
۸	۰/۳۰۹	۱/۰۴	۳/۳۷	افزایش بازسازی بافت قدیمی، ساخت و معماری‌های جدید و همگون با بافت منطقه
۹	۰/۳۱۴	۱/۰۳	۳/۲۹	افزایش زیباسازی و مدرن کردن فضای منطقه
۱۰	۰/۳۳۲	۱/۱۴	۳/۴۴	بهبود وضعیت تردد با توجه به آسفالت خیابان‌ها و کوچه‌ها و بازگشایی معابر
۱۱	۰/۳۵۸	۱/۱۷	۳/۲۶	بهبود وضعیت فضای سبز و دسترسی به امکانات گذران اوقات فراغت
۱۲	۰/۳۸۳	۱/۳۴	۳/۵۱	افزایش میزان ساخت و سازها و گسترش فیزیکی فضا

دامنه متغیرها: کم‌تر شده (۱)، تا حدی کم‌تر شده (۲)، تغییری نکرده (۳)، تاحدی افزایش یافته (۴) و به شدت افزایش یافته (۵)

ح. پیامدهای منفی زیست محیطی و کالبدی

نتایج مطالعه نشان داد که مهم‌ترین پیامد منفی زیست محیطی و کالبدی متأثر از روند الحاق روستاهای واقع در حریم به محدوده شهر همدان، گویه "افزایش میزان آلودگی‌های صوتی" است. پس از آن گویه‌های "افزایش تغییر کاربری اراضی کشاورزی و باغی به واحدهای مسکونی، تجاری و خدماتی" و "افزایش رشد و گسترش افقی، بی‌رویه و نامتعادل شهری" به ترتیب با ضریب تغییرات ۰/۲۷۵، ۰/۲۷۷ و ۰/۲۸۰ می‌باشند. کم‌ترین مقدار مربوط به پیامدهای منفی در مورد گویه "افزایش از بین رفتن بافت سنتی و تاریخی روستا و ظهور بافت مدرن و ناهمگون شهری" و "کاهش انجام برخی فعالیت‌های کشاورزی مانند پرورش گل و باغچه‌های درون منزل" به ترتیب با ضریب تغییرات ۰/۷۷۹ و ۰/۴۳۰ است (جدول ۸).

جدول ۸. رتبه‌بندی پیامدهای منفی زیست محیطی و کالبدی الحاق روستاهای واقع در حریم به محدوده شهر همدان

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	پیامدهای منفی زیست محیطی و کالبدی
۱	۰/۲۷۵	۱/۰۵	۳/۸۲	افزایش میزان آلودگی‌های صوتی
۲	۰/۲۷۷	۱/۰۰	۳/۶۳	افزایش تغییر کاربری اراضی کشاورزی و باغی به واحدهای مسکونی، تجاری و خدماتی
۳	۰/۲۸۰	۱/۰۰	۳/۵۸	افزایش رشد و گسترش افقی، بی‌رویه و نامتعادل شهری
۴	۰/۲۹۱	۱/۰۳	۳/۵۶	افزایش آسیب به منابع طبیعی روستا (منابع آبی و پوشش گیاهی)
۵	۰/۲۹۸	۱/۱۳	۳/۸۰	افزایش میزان ترافیک شهری و آلودگی هوا
۶	۰/۳۰۵	۱/۰۱	۳/۳۳	افزایش تداخل بافت‌های صنعتی و مسکونی و عدم تعادل فضایی در منطقه
۷	۰/۳۲۴	۱/۱۴	۳/۵۲	افزایش شیوع بیماری‌های مختلف بویژه مشکلات تنفسی
۸	۰/۳۵۳	۱/۱۶	۳/۳۰	افزایش آلودگی محصولات کشاورزی کشت‌شده از طریق فاضلاب و پساب‌ها
۹	۰/۳۸۸	۱/۱۰	۲/۸۳	کاهش کیفیت و حاصلخیزی اراضی کشاورزی روستا
۱۰	۰/۴۰۷	۱/۰۳	۲/۵۴	کاهش کیفیت منظر و چشم اندازهای بکر طبیعی
۱۱	۰/۴۳۰	۱/۱۸	۲/۷۴	کاهش انجام برخی فعالیت‌های کشاورزی مانند پرورش گل و باغچه‌های درون منزل
۱۲	۰/۷۷۹	۳/۰۰	۳/۸۶	افزایش از بین رفتن بافت سنتی و تاریخی روستا و ظهور بافت مدرن و ناهمگون شهری

دامنه متغیرها: کم‌تر شده (۱)، تا حدی کم‌تر شده (۲)، تغییری نکرده (۳)، تاحدی افزایش یافته (۴) و به شدت افزایش یافته (۵)

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷

تحلیل عاملی پیامدهای الحاق روستاها به شهر همدان

به منظور کاهش شمار گویه‌های مربوط به پیامدهای الحاق روستاها به شهر همدان و تعیین سهم متغیرها در ایجاد عامل‌ها از تحلیل عاملی اکتشافی به روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی و چرخش عاملی واریماکس استفاده شد. محاسبات انجام شده نشان داد که انسجام درونی داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب بود ($KMO=0/7$) و آماره بارتلت ($23187/33 =$ بارتلت) نیز در سطح $p=0/01$ معنی‌دار شد (جدول ۹).

جدول ۹. مقدار KMO و آزمون بارتلت

۰/۷۸۷	معیار کفایت نمونه‌گیری KMO	
۲۳۱۸۷/۳۳	مقدار کای اسکوتر	آزمون بارتلت
۲۶۲۸	درجه آزادی (df)	
۰/۰۰۰	سطح معنی‌داری (sig)	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

در این تحلیل شانزده عامل با مقادیر ویژه بالاتر از یک استخراج شدند، که ۷۱/۲۴ درصد از واریانس کل عامل‌ها را تبیین می‌کنند ۲۸/۷۶ درصد باقی‌مانده نیز مربوط به عواملی بود که در تحلیل شناسایی نشده بودند. با توجه به مقدار ویژه در جدول ۱۰ عامل اول بیش‌ترین سهم (۱۰/۲۴ درصد) و عامل شانزدهم، کم‌ترین سهم (۲/۲۷ درصد) را در تبیین واریانس کل عامل‌ها داشتند (جدول ۱۰).

جدول ۱۰. عوامل استخراج شده همراه با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد تجمعی واریانس بعد از چرخش

شماره عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد واریانس تجمعی
۱	۷/۴۷	۱۰/۲۴	۱۰/۲۴
۲	۵/۵۷	۷/۶۳	۱۷/۸۷
۳	۴/۵۶	۶/۲۴	۲۴/۱۱
۴	۳/۵۷	۴/۸۹	۲۹
۵	۳/۵۲	۴/۸۲	۳۳/۸۲
۶	۳/۴۹	۴/۷۸	۳۸/۶۰
۷	۳/۲۲	۴/۴۲	۴۳/۰۱
۸	۳/۲۱	۴/۳۹	۴۷/۴۱
۹	۲/۷۸	۳/۸۱	۵۱/۲۲
۱۰	۲/۵۷	۳/۵۲	۵۴/۷۴
۱۱	۲/۴۸	۳/۳۹	۵۸/۱۳
۱۲	۲/۲۷	۳/۱۱	۶۱/۲۴
۱۳	۲/۲۲	۳/۰۴	۶۴/۲۸
۱۴	۱/۷۴	۲/۳۸	۶۶/۶۵
۱۵	۱/۶۹	۲/۳۱	۶۸/۹۷
۱۶	۱/۶۶	۲/۲۷	۷۱/۲۴

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

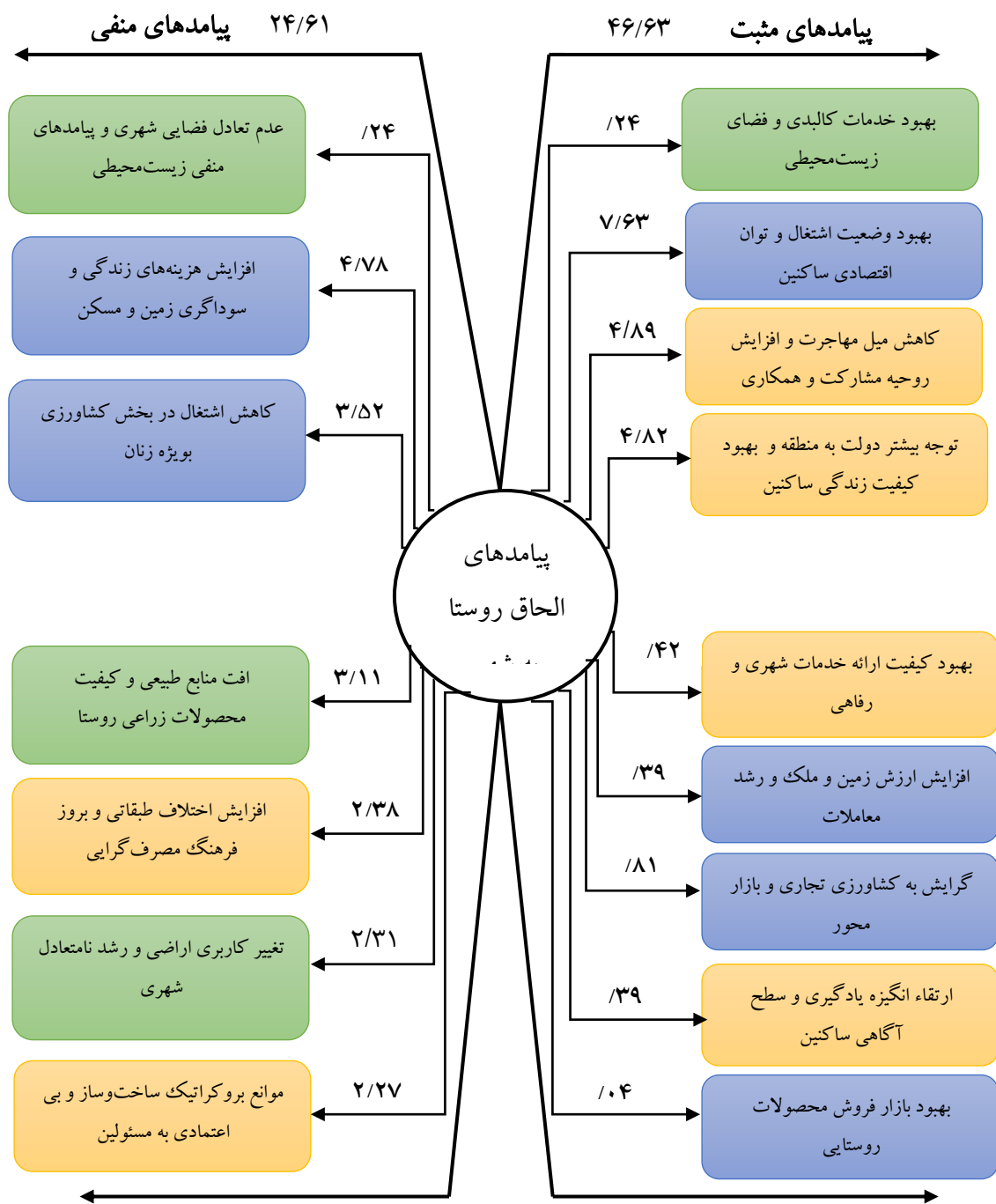
وضعیت بارگذاری عامل‌ها پس از چرخش بر مبنای قرار گرفتن متغیرهایی با بار عاملی بزرگتر ۰/۴ در جدول (۱۱) آمده است.

جدول ۱۱. تخلص گویه‌ها درون عامل‌های کلی به همراه بارهای عاملی و نامگذاری عامل‌های مربوطه

بار عاملی	گویه‌های هر عامل	عامل
۰/۵۷۵	افزایش میزان ساخت و سازها و گسترش فیزیکی فضا	بهبود خدمات کالبدی و فضای زیست‌محیطی
۰/۵۷۱	افزایش زیباسازی و مدرن کردن فضای منطقه	
۰/۶۸۰	رشد بازسازی بافت قدیمی، ساخت و معماری‌های جدید و همگون با بافت منطقه	
۰/۷۶۴	افزایش کیفیت مسکن از نظر مصالح و تجهیزات و وضعیت عمرانی	
۰/۶۶۶	قانونمند شدن ساخت و سازها و رعایت استانداردهای لازم توسط ساکنان	
۰/۵۵۷	بهبود کیفیت خدمات ارگان‌های حمل و نقل عمومی	
۰/۶۴۸	بهبود وضعیت تردد با توجه به آسفالت خیابان‌ها، کوچه‌ها و بازگشایی معابر	
۰/۷۰۳	بهبود وضعیت دسترسی به آب آشامیدنی تصفیه شده بهداشتی	
۰/۷۵۴	بهبود وضعیت دسترسی به خدمات زیر ساختی	
۰/۶۵۹	بهبود وضعیت شبکه فاضلاب و سامانه جمع‌آوری و دفع زباله‌ها	
۰/۶۹۲	بهبود وضعیت زیرساخت‌های ارتباط الکترونیکی مانند دسترسی به اینترنت	بهبود وضعیت اشتغال و توان اقتصادی ساکنین
۰/۶۹۶	ایجاد فرصت‌های شغلی بیشتر برای ساکنان	
۰/۶۹۶	افزایش تنوع مشاغل و فعالیت‌های اقتصادی ساکنین	
۰/۶۹۲	افزایش جذب نیروی کار مازاد بخش کشاورزی در بخش‌های صنعتی	
۰/۵۹۸	افزایش جذب نیروی کار مازاد بخش کشاورزی در بخش‌های خدماتی	
۰/۷۲۶	افزایش میزان اشتغال جوانان	
۰/۷۵۶	افزایش میزان درآمد سالانه ساکنان	عدم تعادل فضایی شهری و پیامدهای منفی زیست‌محیطی
۰/۷۲۸	افزایش قدرت خرید ساکنان برای تأمین نیازهای مصرفی خانواده	
۰/۶۸۱	تداخل بافت‌های صنعتی و مسکونی و عدم تعادل فضایی در منطقه	
۰/۴۳۰	رشد حاشیه نشینی و نابسامانی درون منطقه و اطراف آن	
۰/۶۷۷	افزایش میزان آلودگی‌های صوتی	
۰/۷۸۸	افزایش میزان ترافیک شهری و آلودگی هوا	کاهش میل مهاجرت و افزایش روحیه مشارکت و همکاری
۰/۷۴۳	افزایش شیوع بیماری‌های مختلف بویژه مشکلات تنفسی	
۰/۶۶۸	افزایش تمایل به ماندگاری در محل سکونت (تثبیت جمعیت، عدم تمایل به مهاجرت)	
۰/۴۷۶	جذب جمعیت مهاجر روستاهای مجاور	
۰/۷۸۷	افزایش حس تعلق و دلبستگی به محیط زندگی خود	
۰/۶۹۸	افزایش روحیه مشارکت و همکاری بین مردم در تهیه و اجرای طرح‌های شهری و عمرانی	
۰/۴۸۵	بهبود روابط مردم محل و کمک به یکدیگر در حل مشکلات	توجه بیشتر دولت به منطقه و بهبود کیفیت زندگی ساکنین
۰/۵۷۸	افزایش میزان رضایت ساکنان از محل زندگی خود	
۰/۸۰۹	توجه بیشتر دولت و مقامات به شهر تا روستا	
۰/۷۳۸	افزایش همکاری میان مقامات محلی با مسئولین و نهادهای دولتی	
۰/۶۳۱	افزایش امید به زندگی و توسعه شهری	افزایش هزینه‌های زندگی و سوداگری زمین و مسکن
۰/۶۲۶	افزایش کیفیت زندگی ساکنان	
۰/۷۲۷	هزینه‌های بالای مالیاتی	
۰/۵۲۸	بالا بودن هزینه‌های عمومی زندگی ساکنان	
۰/۷۰۳	گران شدن زمین و مسکن برای ساکنینی که مالک نیستند (اجاره بها، خرید خانه)	
۰/۷۲۹	تصرف برخی اراضی ساکنین توسط دولت برای ارائه خدمات عمومی	افزایش هزینه‌های زندگی و سوداگری زمین و مسکن
۰/۴۲۲	بروز بازار رقابتی و سوداگری زمین (دلالی زمین)	

۰/۴۸۳	تغییر از یک جامعه مولد به یک جامعه مصرفی و و پرهزینه	
۰/۴۶۰	افزایش کیفیت ارائه خدمات آموزشی و دسترسی به آن (کتابخانه، نشریات) در منطقه	بهبود کیفیت ارائه خدمات شهری و رفاهی
۰/۴۶۹	افزایش کیفیت ارائه خدمات کشاورزی و ترویجی	
۰/۴۸۰	افزایش کیفیت ارائه خدمات ارتباطی و دسترسی (پست و مخابرات، خیابان ها و کوچه ها)	
۰/۶۳۳	بهبود کیفیت ارائه خدمات انتظامی و قضایی (امنیت عمومی، دسترسی به مراکز قضایی و...)	
۰/۶۸۲	افزایش تعداد واحدهای خدماتی (دفاتر خدمات مسافرتی و گردشگری، پایانه‌های حمل مسافر...)	
۰/۴۲۹	افزایش تعداد واحدهای تجاری (خوروبار فروشی، فروشگاه مصالح، لوازم خانگی) در منطقه	
۰/۷۰۵	افزایش میزان تقاضا برای زمین ساکنین	افزایش ارزش زمین و ملک و رشد معاملات
۰/۶۴۰	افزایش قیمت املاک شخصی مانند زمین و مسکن	
۰/۶۱۵	افزایش تعداد معاملات زمین و مسکن	
۰/۶۴۸	امکان عرضه تولیدات کشاورزی به خارج از روستا و به سایر شهرها	گرایش به کشاورزی تجاری و بازار محور
۰/۷۵۲	تغییر کشت محصولات سنتی به کشت محصولات مناسب برای بازار فروش شهری	
۰/۵۲۳	تعداد واحدهای تولیدی (دامداری‌ها و مرغداری‌های صنعتی، کارگاه‌های تولیدی و ...)	
۰/۴۲۷	رشد میزان سرمایه گذاری در واحدهای تولیدی صنایع غذایی	
۰/۴۶۴	کاهش اشتغال زنان روستایی	کاهش اشتغال در بخش کشاورزی بویژه زنان
۰/۸۰۵	دست کشیدن برخی افراد از شغل کشاورزی و خروج از آن	
۰/۶۳۶	تغییر شغل ساکنان از مشاغل مولد مانند کشاورزی و باغداری به مشاغل خدماتی	
۰/۶۵۸	افزایش میزان علاقه به علم و تحصیل در میان جوانان منطقه	ارتقاء انگیزه یادگیری و سطح آگاهی ساکنین
۰/۴۹۱	افزایش آگاهی و دانش عمومی اهالی نسبت به محیط زندگی خود	
۰/۶۶۷	کاهش کیفیت منظر و چشم اندازهای بکر طبیعی	افت منابع طبیعی و کیفیت محصولات زراعی روستا
۰/۵۰۶	آلودگی محصولات کشاورزی کشت شده از طریق فاضلاب و پساب ها	
۰/۵۸۶	از بین بردن و یا کاهش منابع طبیعی روستا (منابع آبی و پوشش گیاهی)	
۰/۶۹۰	فروش تولیدات روستایی مانند لبنیات محلی، مرغ و تخم مرغ محلی در شهر	بهبود بازار فروش محصولات روستایی
۰/۷۳۵	دسترسی بیشتر به بازار فروش محصولات کشاورزی	
۰/۴۳۱	بیشتر شدن شکاف درآمدی و اختلاف طبقاتی در بین ساکنان	افزایش اختلاف طبقاتی و بروز فرهنگ مصرف‌گرایی
۰/۴۵۶	از هم پاشیدن فرهنگ بومی روستا در مواجهه با فرهنگ های غیربومی	
۰/۴۲۶	تغییر الگوی مصرف ساکنان به سمت مصرف‌گرایی تا مولد بودن	
۰/۵۰۵	تغییر کاربری اراضی کشاورزی و باغی به واحدهای مسکونی، تجاری و خدماتی	تغییر کاربری اراضی و رشد نامتعادل شهری
۰/۴۷۰	رشد و گسترش افقی، بی رویه و نامتعادل شهری	
۰/۵۳۰	بی اعتمادی به مسئولان در انجام صحیح وظایف خود	موانع بروکراتیک ساخت‌وساز و بی اعتمادی به مسئولین
۰/۵۹۹	افزایش قوانین و مقررات ساخت و ساز شهری و سختگیری در دادن مجوزها	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

شکل ۲. پیامدهای تخلیص شده الحاق روستاهای واقع در حریم به شهر همدان و درصد واریانس تبیین شده

مشخصه ویژه که در واقع مجموع مجذورات بارهای عاملی هر عامل است، واریانس تبیین شده به وسیله آن عامل را تبیین می‌کند. این مقدار کل واریانس، ریشه مشخصه یا ارزش ویژه عامل است که هر چه قدر ارزش ویژه عاملی زیاد باشد، آن عامل واریانس بیشتری را تبیین می‌کند (کلاین، ۱۳۸۰). بر این اساس در تحقیق حاضر، ۱۶ عامل با مقدار ویژه بالاتر از یک استخراج شدند، که به ترتیب گزارش حداکثر واریانس مرتب شده‌اند. این عامل‌ها با توجه به مؤلفه‌های منفی و مثبت پیامدهای الحاق

روستا به شهر نام‌گذاری شده‌اند. بنابراین همانطور که در شکل (۲) نشان داده شده است، پیامدهای مثبت الحاق روستاهای واقع در حریم به محدوده شهر همدان در حدود ۴۶/۶۳ درصد از کل واریانس متغیرها را تبیین و شامل عامل‌های "بهبود خدمات کالبدی و فضای زیست‌محیطی" با تبیین ۱۰/۲۴ درصد، "بهبود وضعیت اشتغال و توان اقتصادی ساکنین" با تبیین ۷/۶۳ درصد، "کاهش میل مهاجرت و افزایش روحیه مشارکت و همکاری" با تبیین ۴/۸۹ درصد، "توجه بیشتر دولت به محدوده و بهبود کیفیت زندگی ساکنین" با تبیین ۴/۸۲ درصد، "بهبود کیفیت ارائه خدمات شهری و رفاهی با تبیین ۴/۴۲ درصد"، "افزایش ارزش زمین و ملک و رشد معاملات با تبیین ۴/۳۹ درصد"، "گرایش به کشاورزی تجاری و بازار محور نام‌گذاری با تبیین ۳/۸۱ درصد"، "ارتقاء انگیزه یادگیری و سطح آگاهی ساکنین با تبیین ۳/۳۹ درصد" و "بهبود بازار فروش محصولات روستایی" با تبیین ۳/۰۴ درصد از واریانس کل متغیرها می‌باشند. در واقع آنچه که از بررسی نتایج برمی‌آید، گواه بر این موضوع است که بیشتر پیامدهای مثبت در زمینه عامل بهبود خدمات کالبدی و فضای زیست‌محیطی است که در قالب خدمات شهری، افزایش میزان ساخت‌وسازها، زیباسازی و مدرن کردن فضای محدوده، قانونمندشدن ساخت‌وسازها، بهبود کیفیت دسترسی به خدمات و دیگر پیامدهای مثبت اشاره شده در نتایج است و در این زمینه نتایج ضیاء توانا و انتخابی (۱۳۸۳)، سیف‌اللهی و همکاران (۱۳۸۷)، ایزدی و نوذری (۱۳۹۲)، برفی و همکاران (۱۳۹۰) شاطریان و همکاران (۱۳۹۳)، صفایی‌پور و همکاران (۱۳۹۶)، فیروزنیا و همکاران (۱۳۹۰)، کریمی و همکاران (۱۳۹۳)، توکلی‌نیا و همکاران (۱۳۹۴)، جهانشاهی و همکاران (۱۳۹۶) شیخ‌بیگللو و رونیزی (۱۳۹۷)، لانگ و همکاران (۲۰۱۱)، فوردویی و همکاران (۲۰۱۱)، سیسیلیانو (۲۰۱۲)، کیم (۲۰۱۲) و کان (۲۰۱۶) نیز تأییدی بر این نتایج می‌باشد.

همچنین همانطور که در شکل ۲ نشان داده شده است، پیامدهای منفی الحاق روستاهای واقع در حریم به محدوده شهر همدان نیز در حدود ۲۴/۶۱ درصد از واریانس کل متغیرها را تبیین نموده و شامل "عدم تعادل فضایی شهری و پیامدهای منفی زیست‌محیطی" با تبیین ۶/۲۴ درصد، "افزایش هزینه‌های زندگی و سوداگری زمین و مسکن" با تبیین ۴/۷۸ درصد، "کاهش اشتغال در بخش کشاورزی بویژه زنان" با تبیین ۳/۵۲ درصد، "افت منابع طبیعی و کیفیت محصولات زراعی روستا" با تبیین ۳/۱۱ درصد، "افزایش اختلاف طبقاتی و بروز فرهنگ مصرف‌گرایی با تبیین ۲/۳۸ درصد، "تغییر کاربری اراضی و رشد نامتعادل شهری" با تبیین ۲/۳۱ درصد و "موانع بروکراتیک ساخت‌وساز و بی‌اعتمادی به مسئولین" با تبیین ۲/۲۷ درصد از واریانس کل متغیرها می‌باشند. اکثر پیامدها منفی پدیده الحاق در زمینه کاهش کارکردهای توسعه روستایی مانند کاهش تولیدات کشاورزی و چشم‌اندازهای سبز روستایی، کاهش اشتغال زنان روستایی، تداخل بافت‌های صنعتی و مسکونی و رشد حاشیه‌نشینی و افزایش میزان آلودگی‌ها نمود پیدا کرده است که در این زمینه در تحقیقات شیخ‌بیگللو و رونیزی (۱۳۹۷)، توکلی‌نیا و همکاران (۱۳۹۴) شاطریان و همکاران (۱۳۹۳)، سعیدی و همکاران (۱۳۹۳)، صفایی‌پور و همکاران (۱۳۹۶)، ساترتوییت (۲۰۱۰) و کیم (۲۰۱۲)، وو (۲۰۰۸)، تاوو (۲۰۱۳)، تیان و همکاران (۲۰۱۷) و تان و همکاران (۲۰۱۴)، کلیمن و همکاران (۲۰۱۷) نیز به این پیامدها اشاره شده است.

۵) نتیجه گیری

در این پژوهش سعی بر این بود تا با بررسی پیامدهای مثبت و منفی الحاق روستاهای اطراف همدان به شهر همدان، به درک روشنی از این الحاق دست یافت و از آنجایی که فرآیند الحاق روستا به شهر، فرآیندی پیچیده، چند بعدی و چند مرحله‌ای است، فراخور شرایط مکانی و زمانی در هر مرحله‌ای نیازمند برنامه‌ها و اقدامات خاص است. طبق نتایج به دست آمده در این تحقیق، هر چند از دیدگاه پاسخگویان پیامدهای مثبت الحاق روستاهای حرم به محدوده شهر همدان نسبت به پیامدهای منفی بیشتر بوده است به طوریکه کارکردهای شهری و رفاه نسبی ساکنین و دسترسی بهتر و با کیفیت‌تر به خدمات به وجود آمده است ولی پیامدهای منفی این الحاق نیز که شامل کاهش کارکردهای روستایی نظیر افت منابع طبیعی و کاهش جذابیت چشم‌اندازهای طبیعی و بیشتر شدن شکاف درآمدی و دیگر پیامدهای منفی است، را نیز باید در نظر گرفت. به عبارتی می‌توان چنین نتیجه گرفت که پدیده الحاق روستاها به شهر همدان در زمینه بهره‌مندی از کارکردهای شهری مانند امکانات رفاهی، زیرساخت‌ها مانند امکانات آب، برق، اینترنت، همچنین دسترسی به سازمان‌ها و موسسات مختلف، بازارهای خرید و فروش یک پدیده مثبت تلقی می‌شود اما اگر از نگاه توسعه روستایی و کارکردهای آن دیده شود، یک پیامد منفی به شمار می‌رود چون منجر به از بین رفتن اراضی و تولیدات کشاورزی شده و حتی تغییر کاربری اراضی کشاورزی از به سمت ساخت و ساز شهری به دنبال دارد. همچنین اشتغال زنان روستایی را کاهش داده و بسیاری از صنایع دستی و روستایی را محدود می‌نماید. به طور کلی باید گفت که برنامه‌ریزی در جهت الحاق روستا به شهر و ارتقای کیفیت زندگی ساکنان محلی باید هدفمند بوده و متناسب با میزان دسترسی به منابع محلی و نیازهای عینی و ذهنی ساکنان انجام شود تا بتواند به بهبود کیفیت زندگی آن‌ها در فرآیند الحاق روستا به شهر کمک کند. در این راستا پیشنهاد می‌گردد که این فرایند با مطالعه بیشتری قبل از اجرا صورت گیرد و در صورتی که قرار بر اجرای آن باشد به گونه‌ای برنامه‌ریزی شود که کارکردهای توسعه روستایی از بین نرود و در عوض خدمات و امکانات رفاهی شهری با کمترین خسارت به چشم انداز روستایی در اختیار آنها قرار گیرد. به عبارتی باید ارائه خدمات شهری و رفاهی در قالب توسعه روستایی و حفظ فرهنگ روستایی انجام پذیرد.

۶) منابع

- ابراهیم‌زاده، عیسی، بریمانی، فرامرز، اسکندری‌ثانی، محمد و رمضان‌پور، صغری، (۱۳۸۹)، بررسی تطبیقی سرمایه اجتماعی در روستاهای ادغام شده در شهر و روستاهای مستقل: موردشناسی، روستای ادغام شده تربقان و روستای مستقل رزق‌آباد کاشمر، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۳، شماره ۱، صفحات ۶۲-۴۳.
- ایزدی، حسن و نوذری، معراج، (۱۳۹۲)، ارتقای روستا به شهر و تأثیر آن در تحول تعامل‌های روستایی-شهری، مطالعه موردی: بخش بیضاء شهرستان سپیدان، پژوهش‌های روستایی، ۴ (۱)، ۱۰۰-۷۷.
- ایزدی خرامه، حسن و رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا، (۱۳۸۰)، تحلیلی بر رویکردهای مکان‌یابی و توزیع خدمات در مناطق روستایی، بررسی تطبیقی رویکرد کارکردهای شهری در توسعه روستایی (UFRD) و مدل‌های تخصیص مکانی (LA)، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، (۶۲)، ۳۰-۶۶.

- برقی، حمید، قنبری، یوسف و سیف‌اللهی، محمد (۱۳۹۰)، بررسی رضایت‌مندی ساکنان منطق روستایی در تبدیل نقاط روستایی به شهر، مطالعه موردی: شهر اژیبه و روستاهای اطراف آن در اصفهان، فصلنامه علمی پژوهشی انجمن جغرافیای ایران. ۹ (۳۱). ۲۳۳-۲۱۵.
- توکی نیا، جمیله. عزیزپور، فرهاد و انصاری، طیبه. (۱۳۹۴)، پیامدهای زیست محیطی الحاق کلانشهری سکونت-گاه‌های روستایی پیرامونی پس از انقلاب اسلامی؛ مورد مطالعه: منطقه ۱۸ تهران، فصلنامه علمی پژوهشی و بین‌المللی انجمن جغرافیای ایران. ۱۳ (۴۷). ۷۹-۶۰.
- زنگنه شهرکی، سعید، (۱۳۹۲)، فرآیند تبدیل نقاط روستایی به شهر در مقیاس ملی و پیدایش پدیده خام شهر، پژوهش‌های روستایی. ۴ (۳). ۵۵۷-۵۳۵.
- سعیدی، عباس. افراخته، حسن. عزیزپور، فرهاد و محمودی، سیده کیناز، (۱۳۹۳)، خزش کلان شهری، الحاق و تعارض بافت کالبدی-فضایی (مورد: محور دربند-کاشانک)، فصلنامه علمی - پژوهشی و بین‌المللی انجمن جغرافیای ایران. ۱۲ (۴۷). ۴۲-۷.
- شاطریان، محسن، صلاحی، گیتی، گنجی‌پور، محمود و اشنویی، امیر، (۱۳۹۳)، تبیین پیامدهای اجتماعی تبدیل نقاط روستایی به شهر، مطالعه موردی: شهرهای نیاسر، برزک، سفیدشهر و مشکات در ناحیه کاشان، فصلنامه علمی-پژوهشی فضای جغرافیایی، سال شانزدهم، شماره ۵۵، صفحات ۶۴-۴۵.
- شیخ‌بیگلر، رعنا و اکبریان رونیزی، سعیدرضا، (۱۳۹۷)، خزش شهری، الحاق روستا به شهر و تحلیل اثرات و پیامدها از دیدگاه ساکنان، مطالعه موردی: روستاهای الحاقی به کلان‌شهر شیراز، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۵۰، شماره ۳، ص ۶۰۸-۵۹۱.
- صفایی پور، مسعود، منصوریان، حسین و کیومرثی، علی، (۱۳۹۶)، بررسی اثرات عینی و ذهنی الحاق روستا به شهر (مطالعه موردی: روستاهای پیرامون شهر نورآباد، استان لرستان)، فصلنامه پژوهش‌های روستایی. ۸ (۱). ۱۲۲-۱۳۶.
- صفی جهانشاهی، الهه. راد، صدیقه و خداداد، مهدی (۱۳۹۶). بررسی و تحلیل رضایت‌مندی شهروندان از روند تبدیل روستا به شهر (نمونه موردی: شهر جدید خلیل شهر). فصلنامه علمی تخصصی معماری سبز. ۳ (۷). ۳۳-۲۱.
- ضیاء توانا، محمدحسن و امیر انتخابی، شهرام، (۱۳۸۶)، روند تبدیل روستا به شهر و پیامدهای آن در شهرستان تالش، جغرافیا توسعه. ۱۰ (۱). ۱۲۸-۱۰۷.
- فنی، زهره، (۱۳۸۲)، شهرهای کوچک رویکردی دیگر در توسعه منطقه‌ای، تهران، سازمان شهرداری‌ها.
- فیروزنیا، قدیر. موسی کاظمی، سید مهدی و صادقی طاهری، اعظم (۱۳۹۰)، مطالعه تأثیر ادغام روستا در شهر نمونه: روستاهای ادغامی در شهر کاشان، جغرافیا و توسعه. ۲۵ (۲۵). ۹۶-۷۹.
- قادرمزی، حامد، (۱۳۸۳)، نقش روستا-شهرها در توسعه روستاهای پیرامونی، مطالعه موردی: روستا شهر دهگلان، مقطع کارشناسی ارشد، رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده جغرافیای دانشگاه تربیت مدرس.
- قادرمزی، حامد، زارع مقانی، بیبا و زیاری، کرامت‌الله، (۱۳۹۲)، ارزیابی کیفیت محیط مسکونی روستاهای ادغام شده در شهر سنندج، مورد: روستاهای حسن‌آباد و نایسر، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال دوم، شماره ۵، صص ۵۶-۳۹.
- کریمی، بهرام. سلمانی، محمد. بدری، علی و رضوانی، محمد رضا، (۱۳۹۳). ارزیابی اثرات تبدیل روستا به شهر در توسعه مناطق کوهستانی با استفاده از روش نظریه روش بنیانی (مورد: بخش دیلمان، شهرستان سیاهکل)، مسکن و محیط روستا. ۱۴۵ (۱۴۵). ۱۱۰-۹۵.

- F.Kelly, P, 1998, **The politics of urban-rural relation: land use conversion in the Philippines**". Environment and urbanization, 35-54.
- Furdui, I. M., Pruteanu, E. M., and Serbu, M. 2011, **Dynamics of urban-rural relations in urbanization context**, Economia seria management, 484-491.
- He, S.J, 2014, **consuming urban living in 'villages in the city': studentification in Guangzhou**. Urban Stud. 52 (15), 2849-2873.
- Kan, K, 2016, **The transformation of the village collective in urbanising China: A historical institutional analysis**, Journal of rural study, pp, 1-13.
- Kleemann, J., Incoom, J., Thiel, M., Shankar, S. and Lautenbach, S, 2017, **Peri-Urban Land Use Pattern and Its Relation to Land Use Planning in Ghana, West Africa**, Landscape and Urban Planning, Vol. 165, No. 1, PP. 280–294.
- Lehmert, K. and Marston, R. A, 2005, **Spatial and temporal trends in riparian vegetation patterns on Stillwater Creek: Stillwater**, Oklahoma, Abstracts, Association of American Geographers Annual Meeting, Denver, CO.
- Li, Z.G., Wu, F.L, 2013, **Residential satisfaction in China's informal settlements: a case study of Beijing**, Shanghai, and Guangzhou. Urban Geogr. 37 (7), 923-949.
- Lin, G. C. S., 1993, **Small towns in socialist China: a functional analysis**, Geoforum, 24 (3): 327-338.
- Liu, Y.T., He, S., Wu, F., and Webster, F, 2010, **urban villages under China's rapid urbanization: unregulated assets and transitional neighborhoods**. Habitat Int. 34, 135e144.
- Long, H., Zou, J., Pykett, J. and Li, y, 2011, **Analysis of rural transformation development in china since the turn of the new millennium**, Applied Geography, 31: 1094-1105.
- Lynch, K, 2005, **Rural-urban Interaction in the Developing World**, Routledge, London and New York.
- Omid, S., Khatoun Abadi, A., and Ebrahimi, M. S, 2014, **Converting the Village to City and Sustainable Urban Development (A Case of Fars Province - Iran)**, Journal of Civil Engineering and Urbanism, (4)2, 195-198.
- Satterthwaite, D., Mc granhan, G., & Tocoli, C, 2010, **urbanization and its implications for food and farming**.
- Siciliano, G, 2012, **Urbanization strategies**, rural development and land use changes.
- Song, Y., Zenou, Y. and Ding, C, 2008, **Let's not throw the baby out with the bath water: the role of urban villages in housing rural migrants in China**. Urban Stud. 45 (2), 313-330.
- Tan, R., QU, F., Heerink, N., and Mettepenningen, E. (2011). **"Rural to urban land conversion in China — How large is the over-conversion and what are its welfare implications?"**. China Economic Review, (22), 474–484.
- Tan, R., Liu, Y., Liu, Ya., He, Q., Ming, L. and Tang, S, 2014, **Urban Growth and Its Determinants Across The Wuhan Urban Agglomeration, Central China**, Habitat International, Vol. 44, No. 1, PP. 268-281.
- Tang, B, 2015, **Not rural but not urban': community governance in China's urban villages**, China Q. 223, 724-744.
- Thuo, A. and Daniel, M, 2013, **Impact of urbanization on land use planning, livelihood and environment in the Nairobi rural-urban fringe**, Kenya, International journal of scientific & technology research, 70-79.
- Tian, L. et al, 2017, **Measuring Urban Sprawl and Exploring The Role Planning Plays: A Shanghai Case Study, Land Use Policy**, Vol. 67, No. 1, PP. 426–435.
- Tian, L, 2008, **The chengzhongcun land market in China: boon or bane?: A perspective on property rights**, Int. J. Urban Reg. Res. 32 (2), 282e304.
- United Nations, 2010, **World Urbanization Prospects, the 2009 Revision: Highlights**. Department of Economic and Social Affairs, Population Division, New York.
- Wang, Y.L., Wang, Y.P. and Wu, J.S, 2009, **Urbanization and informal development in China: urban villages in Shenzhen**. Int. J. Urban Reg. Res. 33 (4), 957e973.
- Wu, J 2008, **Land use changes: economic, social, and environmental impacts**, the magazine of food, farm, and resource issues". 6-10.

- Wu, F.L., Zhang, F.Z. and Webster, C, 2013, **Informality and the development and demolition of urban villages in the Chinese peri-urban area**. Urban Stud. 50 (10), 1919-1934.
- Zhao, P, 2013, **Too Complex To Be Managed?** New Trends in Peri-Urbanisation and Its Planning in Beijing, Cities, Vol. 30, No. 1, PP. 68–76.
- Zhang, L, 2011, **The political economy of informal settlements in post-socialist China: the case of chengzhongcun(s)**. Geoforum 42, 473-483.
- Zhang, L., Zhao, S.X.B. and Tian, J.P, 2003, **Self-help in housing and chengzhongcun in China's urbanization**. Int. J. Urban Reg. Res. 27 (4), 912-937.